

Д. Дупка детально описывает факты депортации венгров и немцев Подкарпатской Руси — членов жандармерии, чиновников венгерской администрации, обвиненных в коллаборационизме и «антисоветской деятельности». Данные 37 таблиц отражают число репрессированных венгров и немцев по различным категориям населения, месту проживания и депортации. Автор сопоставил информацию о числе жертв политики советизации из многих источников (около 20), предложил свою методику подсчета. По мнению исследователя, жертвами репрессий стали более 27 тыс. венгров и немцев Подкарпатской Руси, более семи тысяч погибло.

Автор привел много свидетельств выживших участников тех событий, судьбы которых иллюстрируют всю драматичность послевоенного положения Подкарпатской Руси. Описаны условия жизни заключенных крупнейшего в регионе фильтрационного лагеря в Сваляве (сегодня на его месте открыт мемориальный комплекс), где от холода, голода и особенно от инфекционных болезней погибли тысячи венгров.

Объективный и непредвзятый взгляд на события 1944—1946 гг. в Подкарпатской Руси, представленный в работе Дьердя Дупки, необходим для позитивного и приемлемого существования жителей этого традиционно многонационального региона.

О. Г. Казак

JUKL JAKUB JIŘÍ. Adamité: Historie a vyhubení husitských naháčů. Praha : Dokořan, 2014. 168 s.

Чешский историк и теолог Якуб Йиржи Юкл в книге «Адамиты: история и уничтожение чешских голышей» рассматривает историю секты адамитов в период гуситских войн. Анализируется само понятие «адамиты» (в Чехии их называли «голышами», так как богослужения они совершали обнаженными). Юкл отмечает, что исследователи истории секты ограничены в информации, так как большинство материалов было потеряно или уничтожено еще в ходе гуситских войн. В связи с этим он подробно останавливается на обзоре имеющихся по проблеме научных работ и ана-

лизирует документальные источники по истории адамитов в Королевстве Чешском.

Автор показывает эволюцию понятия «адамиты», отраженную в средневековых источниках. Юкл считает, что учение адамитов проникло в чешские земли через Германию и Италию во времена правления Вацлава IV. Отмечая существование нескольких групп в рамках секты, он описывает историю самой большой — во главе с Мартином Гуской. Автор показывает причины ухода «голышей» из Тавора и характеризует их взгляды и деятельность (фактически разбойническую) после того, как секта обосновалась возле города Бернартице в районе р. Нежарки. Юкл отмечает, что активную борьбу с сектой вел лидер гуситов Ян Жижка, потерпев поражение от которого возле крепости Остров у Хамру на р. Нежарке, адамиты прекратили свое существование в чешских землях.

Автор подробно останавливается на анализе и оценке источников по истории адамитов. Среди приводимых в книге 14 документов следует выделить Крумловский кодекс работы П. Хельчицкого, «Гуситскую хронику» М. Вавржинца из Бржезова, Хронику о Яне Жижке, старые чешские летописи.

Представляется, что знакомство с работой Я. Й. Юкла позволит читателю приблизиться к пониманию чешского Средневековья с его религиозными и светскими спорами в ходе гуситских войн.

Иржи Шмейкал (Чехия), стажер кафедры

TURKOWSKI R. Agraryści czechosłowaccy w latach 1899—1935. Część I: Od narodzin w czasach Cesarstwa Austro-Węgierskiego do rozkwitu I Republiki / Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego. Warszawa : ASPRA-JR, 2012. 528 s. CZĘŚĆ II: Od schyłku działalności w I Republice do emigracyjnej egzystencji na Zachodzie / Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego. Warszawa : ASPRA-JR, 2013. 443 s.

Кніга вядомага польскага даследчыка гісторыі сялянскага руху Р. Туркоўскага прысвечана гісторыі чэхаславацкай Аграрнай

партии. Манаграфія складається з двох частин: «Чехословацькі аграрії в 1899—1935 гг. Ад нараджіння в часи Аўстро-Венгерської імперії до розквіту І Республіки» і «Чехословацькі аграрії в 1935—1938—1989 гг. Ад скоєну діяльності в І Республіці до існування в еміграції на Заході». Кожна дата в назві має абґрунтування: 1899 г. — рік утворення партії, 1935 г. — парламентські вибори, які, з одного боку, свідчили про посилення загроз для демократичного розвитку Чехославакиї, а з другого — поставили переможцю-аграрію перед необхідністю захищати не тільки демократію, але і суверенітет країни. У 1938 г. у складаних для ЧСР умовах лідари партії були вимушені відмовитися від ідеології аграризму і в демократичних асоціаціях. Фактично з цього часу починається занепад Аграрної партії, яка не змогла створити сильного еміграційного апарату ні в роки війни, ні після її закінчення. Не мали успіху і спроби частково зберегти партію після «аксамітної девальюції» 1989 г. У цій зв'язі Туркоўскі спробує знайти відказ на питання, чому одна з найбільш впливових партій так швидко втратила свій патент на існування і політичний вплив в країні.

Праця написана на підставі широкого кола джерел і досліджень, аналіз яких представлений в вступі до двох частин. Для оповіду Р. Туркоўскі обрав три напрями: історично-проблемний підхід. У першій частині він описує виникнення і генезис Аграрної партії, її політичну, громадсько-культурну, освітню діяльність, яка привела до утворення розноса кількості організацій і як результат зміцнення позицій аграріїв, підкреслює роль лідарів — А. Швель, М. Годжи, Р. Берана і інших. Крім того, автор зазначає важливу роль аграріїв у боротьбі за створення незалежної держави і у встановлення міжнародного становища в міжвоєнний період.

Шмат уваги Р. Туркоўскі надає характеристиці і опису екіпіменту аграріїв, їхньої діяльності в сільській громаді. Він лічить, що працює знаходження аграріїв в умовах істотним чином впливала на розвиток національного життя в чехословацькій державі.

нства, а прапанови і заходи по боротьбі з сучасною економічною кризою виставляли сотні тисяч чехословацьких громадянських громадян до банкрутства.

На описі внутріпартійних процесів, боротьби за збереження єдності ЧСР, суперництва між різними напрямками діяльності в еміграції і в чехословацькій державі, дослідник спробує розглянути падіння другої половини 1930-х гг. Згадує автор і ситуацію в Польщі під час Мюнхенської кризи, зазначаючи, що в цей час в Чехославакиї відбувалися негативні наслідки польсько-чехословацьких відносин.

На думку Р. Туркоўскаго, істотним чином на ситуацію в Аграрній партії впливала смерть її лідера, прихильника демократичних традицій А. Швель (1933 г.). Новим керівником — Р. Беран — проводили іншу політику: наближення аграріїв до правих сил, що викликала незадоволення частки злівої, яка об'єдналася в коло М. Годжи. Наступні роки розколу найбільш виразно показані в останньому розділі під назвою «Після ліквідації Аграрної партії в Чехославакиї (1938—1989)», де описана не тільки сама партія, розпущена в 1938 г., коли діяльність її була припинена. Автор зазначає, що частка злівої в результаті за Р. Бераном пішла на співпрацю з Німеччиною, інші ж увійшли в підпільну боротьбу з ворогом і в результаті в еміграційній організації. Менше факт співпраці з німецькими окупаційними владами в роки Другої світової війни став підставою для заборони діяльності Аграрної партії в 1945 г., що означало її ліквідацію. Спроби об'єднати сили в еміграції, а потім у демократичній Чехославакиї успіху не мали. Таким чином, автор, найбільш сильна і організована в міжвоєнний період Аграрна партія, яка мала понад 1,2 млн членів і прихильників, фактично зникла в кінці 1930-х гг. «політичне самознищення». Наслідком цього стала ліквідація аграріїв з чехословацької політичної сцени в кінці ХХ ст.

Л. А. Козік